

Sanaziun senda Gassa S. Gada

Restauraziun mirs schetgs S. Gada - Vergera

Projects e damonda da credit

M E S S A D I

dalla suprastonza communal a al cussegl da vischnaunca

Preziau signur president
Stimadas cusseglieras
Preziai cussegliers

1. Historia

Il Pass Lucmagn cun sia altezia da 1917 meters sur mar ei il pli bass Pass sur las alps Grischunas. Cun sia sempla topografia han ils Romans menau l'emprema ruta per la colligiaziun Sid – Nord sur il pass Lucmagn. El 19avel tschentaner ha il pass cun la via da sauma piars sia impurtonza. La construcziun dallas sendas e gassas characteristics dalla ruta ein per gronda part aunc oz avon maun, sesanflan denton en in schliet stan.

2. Intent e perimeter

Il messadi consista ord dus projects da manteniment independents cun duas damondas da credit che han tonaton in connex in cun l'auter (perquei ei vegniu elaborau sulettamein in messadi persuerter):

A. Sanaziun dalla fundaziun e deflussiun gassa Sontga Gada

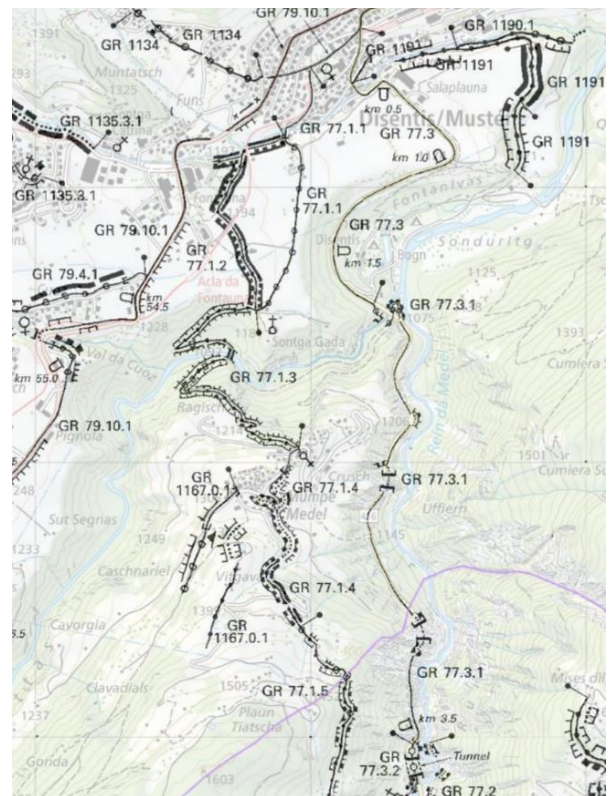
B. Restauraziun dils mirs schetgs Fontauna – Plaun Verd

Ils projects da manteniment han sco finamira da conservar e renovar la senda ella Gassa da s. Gada sco era ils mirs schetgs da muntada historica che sesanflan per liung dalla senda historica entochen a Plaun Verd. Ils mirs schetgs cunfineschan la senda (pli baul la via) viers ils funs, fan part dil patrimoni cultural ed ein part da nossa identitad.

Il perimeter dil project per la sanaziun dalla senda/gassa Sontga Gada (A) parta davos il Center Fontauna, suenter la piazza da giug/minigolf, e meina enviers sid entochen tier la cruschada caplutta S. Gada (la pendent) ni Cuflons/ Fontanivas.

Il perimeter dil project per la restauraziun dils mirs schetgs (B) cumpeggia la senda denter Fontauna, sur s. Gada a Mumpé Medel, tochen sur Plaun Verd. Quei per liung dalla via historica viers sid GR 77.1.2 e 77.1.4. Quei tschancun dalla senda vegn definis sco object cun la pli gronda substantza da mirs schetgs sil territori dalla vischnaunca da Mustér. Actualmein ei la substantza da material aunc avon maun, quella va denton cul temps adina dapli en decadenza.

Surtut la gassa da s. Gada ei gia adina stada frequentada bein. Entras la punt pendent ei il diever da quella senda aunc inagada s'augmentaus considerablamein.

3. Sanaziun dalla fundaziun e deflussiun gassa Sontga Gada (A)

3.1. Situaziun da partenza (fundaziun gassa Sontga Gada)

Il trassé dalla senda/gassa s. Gada ei cunfinaus dad omisduas varts cun mirs schetgs da crappa rimnada ord il funs e fuorma aschia in cunfin natural dalla senda enviers il funs. Da vart su ein ils mirs concepi sco mirs da sustegn, da vart sut ein quels concepi sco ual da crappa che tegn la distanza denter la senda ed il prau cultivau. Ils mirs ein rodund 1m aults. La Gassa da s. Gada ei in element central per direger il traffic da pedunzs tier la punt pendent. Il traffic motorisau vegn menaus central tier il parcadi Grava. La via a pei meina lu tras la gassa s. Gada entochen tier la punt pendent. Aschia duei era vegnir evitau, ch'ei vegn parcau els praus el contuorn da s. Gada.

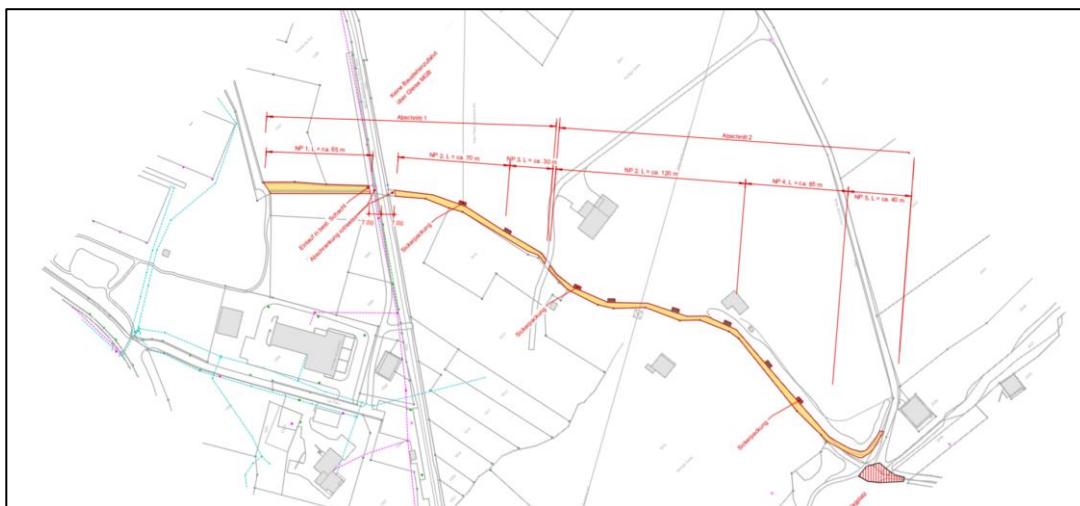
Da differentas varts ei vegniu annunziau alla vischnaunca ch'il trutg dalla gassa s. Gada ei buca adina bein accessibels per il diever da mintgadi. La senda ei actualmein en in fetg schliet stan. La fundaziun denter ils mirs schetgs ei vegnida construida cun materialas naturalas. Aschia cuntegn il trassé bia gliet e material fin che lai buca defluir l'aua. Las pendenzas ed ils mirs cunfinonts tegnan l'aua amiez il vau, resp. amiez il trutg. La fundaziun dil trutg ei durant dis da plievgia, ni la primavera cu la neiv liua, plein buglia. Cunquei che la senda ei lu buca bein accessibla vegn sviau sur ils praus, tgei che caschuna donns vid la cultivaziun. Sco alternativa vegn era sviau sur ils mirs, aschia che quels sballunan e piardan lur fuorma e substantza. Entras construir punts provisorias cun la crappa dalla gassa vegn baghegiu giu substantza e fatg donn agl entir intschess da muntada historica.

Senda suenter ina plievgia

3.2. Project (fundaziun gassa Sontga Gada)

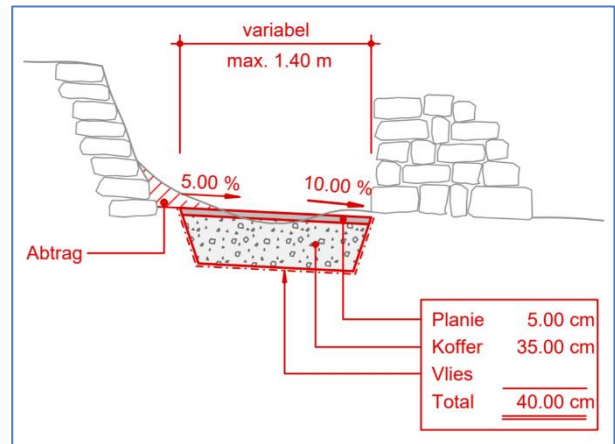
Il project preveda da remplazzar la fundaziun cun material da fundaziun (Koffer) ed ina plania fina ord material che producescha buca buglia. Central ei la deflussiun dall'aua, che succeda en fuorma da differentas pendenzas. En puncts bass vegn construui ina drenascha ord il trutg sut ils mirs ora, aschia che l'aua vegn menada ord la senda.

En convegnientscha cun la tgira da monuments e cun igl uffeci federal per vias historicas astga vegnir fatg il remplazzament dalla fundaziun cun material regional. Ei sto vegni verdinau a fuorma extensiva, aschia ch'il maletg dalla senda vegn mantenius.

La senda che vegn sanada ha ina lunghezia da rodund 400 m. Il remplazzament dil material existent cun material da fundaziun (Koffer) e plania ei previus sin ina ladezia dad 1 entochen 1.40 m, adattau als mirs ed alla geometria cunfinonta.

El profil eis ei previu da remplazzar la fundaziun cun rodund 35 cm fundaziun e rodund 5 cm plania fina. Cun dar alla senda in pendenza transversala e cun menar l'aua els puncts bass e silsunter ord via eis ei pusseivel da tener la senda pli u meins schetga.

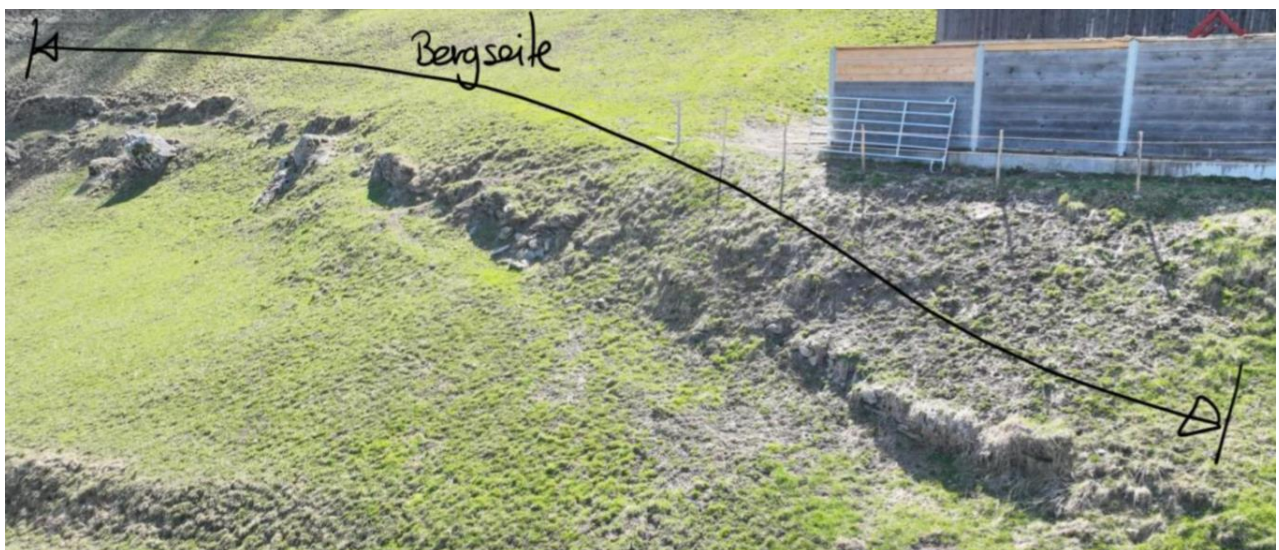

Profil dalla senda

4. Restauraziun dils mirs schetgs (B)

4.1. Situaziun da partenza (restauraziun mirs schetgs)

Ils mirs schetgs ein perdetgas ord la cultivaziun dils davos tschentanners. Entras la cultivaziun, la dischagregaziun (Verwitterung) e negin manteniment va toc per toc da nossa tradiziun e substantza culturala a piarder. Cunquei che la tradiziun da baghegiar ed igl interess privat da mantener ils mirs schetgs ei buca pli avon maun, va era la cultura dalla cuntrada a piarder. In exempel persunter sesanfla sur Mumpé/Medel; in tschancun mir che vegn buca duvraus pli sco senda ed ei pli u meins svanius entras cultivaziun e pasculaziun.

Anteriura senda da mirs schetgs donnegiada

Cun in bien manteniment da mirs schetgs vegn mantenü las vias historicas per sendas e separau il visitader dall'agricultura a moda persistente.

Senda da mirs schetgs bein mantenida

Egl onn 2024 ei vegniu inventarisau ils mirs ed elavurau in concept per la sanaziun dils mirs schetgs el perimeter Gonda tochen a Vergera sin incarica digl Uffeci per la natira e gl'ambient.

El concept ei vegniu inventarisau ils mirs e l'ecologia en lur grondezia, funcziun e stan. Sin fundament dil stan dils mirs ei vegniu priorisau ed eruii ils cuosts per la sanaziun. Mintga mir ei vegnius documentaus cun sia qualitad e cun sias specialitads. Aschia sa vegnir priorisau a fuorma adequata naven da schliet entochen bien.

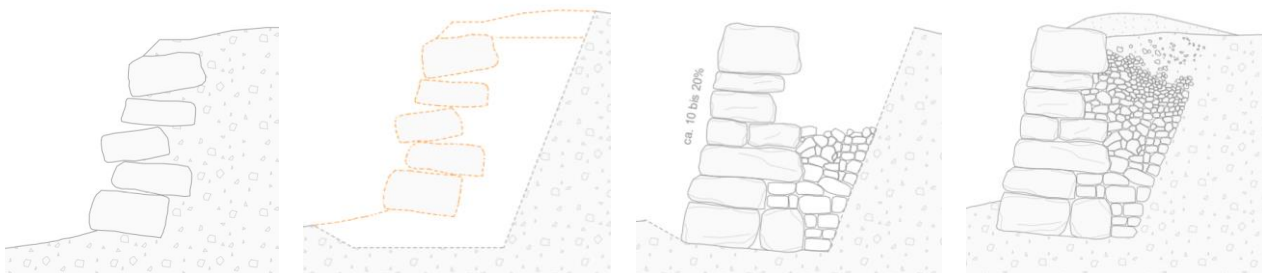
La restauraziun dils mirs ei planisada tenor concept sur ils proxims otg onns. Quei naven digl onn 2025 entochen igl onn 2032.

Per la restauraziun ei vegniu definiu suandontas directivas:

- A) Ei vegn sanau ils mirs tenor necessitad
- B) Ei vegn sanau ils mirs il pli bia frequentai
- C) Ei vegn mo sanau mirs, sch'ei dat sustegn cantunal ni d'instituziuns da min. 30% dils cuosts

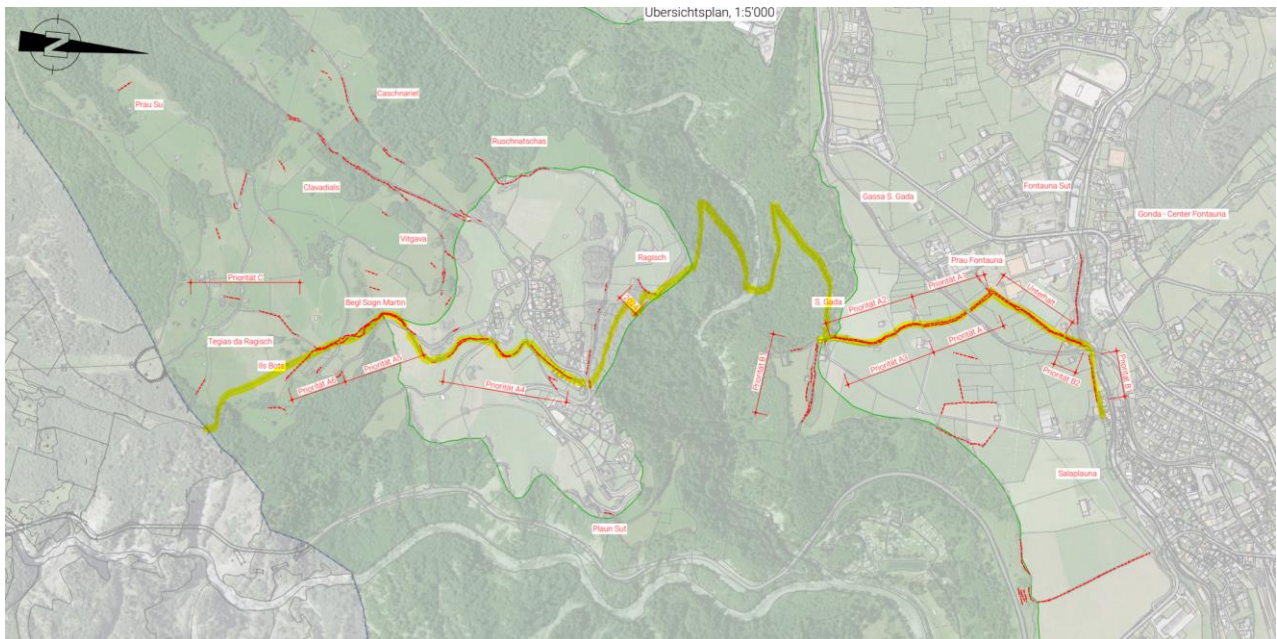
4.2. Project (restauraziun mirs schetgs)

Il project preveda la restauraziun a moda tradiziunala e sin basa ecologica. La sostanza existenta, ed il contuorn vegnan risguardai. Nua ch'igl ei necessari vegn il mir baghegiaus anavos e baghegiaus si daniev. En auters loghens tonscha ei cun migliurar la structura dalla crappa. Per la restauraziun vegn risguardau las reglas da construcziun digl Uffeci per la natira e gl'ambient.

Schema da sanaziun.

La suandonta survesta muossa igl entir perimeter. Cun mellen ei marcau la via historica da muntada federala.

Survesta digl entir perimeter

Tenor indicaziuns da Lisa Zimmermann, incumbensadra da mirs schetgs digl uffeci per la natira e gl'ambient, eis ei previu da sminuir els proxims onns las contribuziuns cantunalas per semeglionts projects. Quei el rom da mesiras da spargn cantunalas e federalas. Per la zona verda e per la zona per la protecziun dalla cuntrada vegn ei denton a dar vinavon susteniments. Quei fatg ha era in'influenza sin la priorisaziun dallas lavurs.

5. Programm da Termins

La sanaziun dalla senda Gassa S. Gada ei previda per igl atun 2025. Per la sanaziun vegn la senda serrada ed ei vegn signalisau in'untgida.

La sanaziun dils mirs schetgs vegn exequida enteifer ils proxims 8 onns. In'emprema etappa ei previda per igl atun 2025 e silsuenter duess suandar mintg'onni ina proxima etappa. Quei cun la premissa, ch'il cantun ni autras instituziuns segidan a finanzia il project.

6. Cuosts

6.1. Gassa s. Gada (fundaziun)

Ils cuosts dil project per la sanaziun dalla senda s. Gada ein calculai sco suonda:

Construcziun, lavurs d'impressari	frs.	135'000.-
Planisaziun, accumpignament ecologic, accumpignament tgira da monuments ed uffecis federals	frs.	30'000.-
Total cuosts d'investiziun incl. 8.1% tpv	frs.	165'000.-

Igl uffeci federal per vias historicas ha mess en mira in susteniment per la sanaziun dalla fundaziun dalla senda s. Gada. La damonda per il susteniment sa denton vegnir inoltrada sil pli bauld cu la submissiun, che cuora actualmein, ei terminada.

6.2. Restauraziun mirs schetgs

Ils cuosts dil project per la restauraziun dils mirs schetgs ein calculai sin fundament dallas indicaziuns digl uffeci per la natira e gl'ambient. Sin basa dil concept e dall'inventarisaziun ha mintga mir survegniu partiu tier in stadi. Ils cuosts per meter quadrat restauraziun sedrezzan tenor il qual.

Ils cuosts totals sur 8 onns ein calculai sco suonda:

Construcziun, lavurs d'impressari	frs.	870'000.-
Planisaziun, accumpignament ecologic, accumpignament tgira da monuments ed uffecis federals	frs.	60'000.-
Total cuosts d'investiziun incl. 8.1% tpv	frs.	930'000.-

Per igl onn 2025 ha il cantun gia disponiu ina contribuziun da frs. 40'000.-. Per ils proxims onns metta il cantun vinavon en mira contribuziuns per la restauraziun dils mirs schetgs. Quei sto denton mintg'onnn vegnir approbau da niev dalla Regenza.

Tenor las prescripziuns dil cantun sto la vischnaunca contribuir minimalmein la medema summa sco il cantun. L'intenziun fuss da sanar mintg'onnn in tschancun da mirs schetgs ella valetta da rodund frs. 120'000.-. Il concept quenta cun in horizon dad otg onns. Ei vegn quintau cun contribuziuns annualas dil cantun da frs. 40.000.- e cun la medema summa dalla vischnaunca. Aschia resultescha ina summa da frs. 640'000.- sur otg onns ora (2 x frs. 320'000.).

Per la realisaziun digl entir project muncassen aschia aunc frs. 290'000.-. Ei vegn quintau fermamein ch'il project vegn aunc sustenius entras ulteriuras contribuziuns d'instituziuns d'ambient e fundaziuns che sustegnan projects da mirs schetgs. Cun l'approbaziun dil credit communal ed entras las contribuziuns mess en mira dil cantun, sa vegnir inoltrau las damondas da susteniment correspundentas a quellas organisaziuns.

En cass che la finanziaziun dil credit restont (290'000) ei en quell'altezia buca pusseivla, vegn il project da restauraziun scursanius per la summa che maunca. Aschia savessen buca tut ils mirs vegnir restaurai cumpletamein (gest tenor priorisaziun).

La proposta per la damonda da credit per la restauraziun da mirs schetgs vesa ora sco suonda:

Credit dalla vischnaunca da Mustér	frs.	320'000.-
Summa mess en mira digl ufeci per la natira e gl'ambient	frs.	320'000.-
Summa restonta, tier instituziuns	frs.	290'000.-

7. Ponderaziuns finalas

La sanaziun dalla fundaziun dalla senda S. Gada, sco era la restauraziun dils mirs schetgs, ei buca mo ina mesira urgenta per garantir il passadi dad ina senda d'impurtonza regiunala, mobein era in impurtont engaschi per la protecziun e per la tgira d'ina construcziun culturala da gronda valor historica. Ils projects muntan ina plivalur essenziala per ina zona da recreaziun locala che vegn actualmein ed el futur frequentada fetg. Cun dar suatientscha allas damondas da credit metta il cussegl da vischnaunca in clar segn per la protecziun dil patrimoni cultural, la biodiversitad ed alla cuntrada culturala da muntada naziunala historica ella regiun alpina. Vinavon vegn dau la basa per saver far damondas da sustegn tier instituziuns d'ambient. Entgins puncts ch'ei plinavon aunc da menziunar. Ils projects:

- Protegian e mantegnan la senda historica da muntada naziunala
- Garanteschan igl access a s. Gada a liunga vesta
- Eviteschan donns vid mirs e praus vischinonts
- Augmentan l'attracziun turistica a moda persistente
- Eviteschan cuosts pli aults el futur

8. Proposta

Sin fundament dallas ponderaziun suramenziunadas

propona

la suprastanza communal al cussegl da vischnaunca:

1. da conceder in credit da frs. 165'000.- per la sanaziun dalla senda s. Gada.
2. da conceder in credit da frs. 320'000.- per la restauraziun dils mirs schetgs senda s. Gada entochen Vergera cun suttametter quei conclus tenor art. 21 litr. c dalla constituziun communal al referendum facultativ.

En num dalla suprastanza communal

Il president:

Il meinafatschenta:

René Epp

Roland Cajacob

Disentis/Mustér, ils 4 d'uost 2025

Annexa:

- 01 Situation und Normalprofile Instandsetzung
- 02 Übersichtsplan Trockenmauern